

Pradžia>Teisės aktai ir Teismo praktika>Nacionalinės teisės aktai

Nacionalinės teisės aktai

Čekija

Šiame puslapyje pateikiama informacija apie Čekijos teisės sistemą ir teisės apžvalga.

Teisės šaltiniai

Čekijos teisė, kaip kontinentinės Europos teisinės kultūros dalis, yra pagrįsta rašytine teise – ją sudaro įstatymai bei kiti teisės aktai, paskelbtos tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Čekijos parlamentas (**Parlament ČR**), ir Konstitucinio Teismo [**Ústavní soud**] sprendimai, kuriais panaikinama visa teisės akto nuostata ar jos dalis.

Įvairių rūšių teisinių priemonių aprašymas

Čekijos teisinę tvarką sudaro visi Čekijos teisės aktai ir susijusios priemonės.

Svarbiausia teisės aktų leidybos priemonė yra **įstatymai (zákon)**, t. y. pagrindinės asmenų ir visuomenės gyvenimo sritis reglamentuojančių elgesio taisyklių rinkiniai. Didesnės apimties įstatymai vadinami **kodeksais (zákoník)**, kuriais reglamentuojama visa teisinė sritis ir yra sistemškai išdėstytos išsamios nuostatos. Įstatymai, kurie taikomi visai proceso teisės sričiai ir kuriuose yra išdėstytos išsamios proceso nuostatos, yra vadinami **proceso kodeksais (řády)**. Įstatymai dėl svarbiausių valstybės klausimų ir piliečių bei žmogaus teisių (tarp jų – Čekijos Respublikos Konstitucija ir Pagrindinių teisių ir laisvių chartija) vadinami **konstituciniais įstatymais (ústavní zákon)** ir jų priėmimui taikoma speciali procedūra.

Įstatymai įgyvendinami **vyriausybės nutarimais, ministerijų ar centrinės valdžios įstaigų įsakymais ir autonominių regionų administracijų įsakymais**.

Čekijos teisė taip pat apima tarptautines sutartis, kurias ratifikavo Parlamentas ir todėl Čekijai jos yra privalomos. Tarptautinės sutartys turi pirmenybę prieš kitus teisės aktus, t. y. tarptautinė sutartis turi viršenybę nacionalinės teisės atžvilgiu, jeigu tam tikru klausimu jų nuostatos skiriasi.

Be pirmiau nurodytų rūšių teisės aktų, Čekijoje, kaip ir kitose valstybėse narėse, nuo jos įstojimo į Europos Sąjungą taip pat taikoma **Europos teisė**.

Paprotys Čekijoje nėra teisės šaltinis. Tačiau kai kuriais atvejais remiantis teise leidžiama atsižvelgti į papročius, susijusius su kai kuriomis sritimis ar teisiniais principais. Tokiu atveju tai nustatoma atitinkamame įstatyme ir teismai gali taikyti tokias nuostatas. Todėl vyrauja požiūris, kad teisės šaltinis yra ne pats teisinis principas ar paprotys, bet įstatymas, kuriame jis nurodomas.

Teismo sprendimas taip pat nėra teisės šaltinis. Kita vertus, teismas negali atsisakyti priimti sprendimą, motyvuodamas tuo, kad įstatymas yra neišsamus ar dviprasmiškas. Dažnai dėl atitinkamo klausimo jis turi pateikti savo aiškinimą, kuriuo kiti teismai iš esmės grįs savo sprendimus, ir taip tai *de facto* taps teisiniu precedentu. Jeigu sprendimas paskelbiamas *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek* (Teismų sprendimų ir nuomonių rinkinys), kur paprastai skelbiami pagrindiniai aukštesniųjų teismų sprendimai, faktiškai tai laikoma teisės šaltiniu, nors oficialiai taip nėra.

Teisės šaltinių hierarchija

Čekijos teisinė tvarka yra pagrįsta hierarchija. Aukščiausią vietą užima Konstitucija ir kiti konstituciniai įstatymai; jų teisinė galia didžiausia ir juos galima pakeisti tik kitu konstituciniu įstatymu. Po jų eina įprasti įstatymai, kuriais grindžiamos įgyvendinimo normos – jų teisinė galia mažiausia. Mažesnę teisinę galią turinčios nuostatos turi atitikti aukštesnę poziciją teisinėje hierarchijoje užimančioms nuostatomis. Atšaukti arba pakeisti teisės aktą galima tik tos pačios ar didesnės teisinės galios nuostatomis. **Tarptautinių sutarčių** statusas yra ypatingas. Kaip pirmiau minėta, jie yra teisinės sistemos dalis ir esant prieštaravimui turi viršenybę netgi konstitucinio akto atžvilgiu.

Vadovaujantis įstatymais priimami teisės aktai – tai vyriausybės nutarimai, iš esmės norminio pobūdžio Respublikos Prezidento sprendimai (pavyzdžiui, dėl amnestijos), ministerijų ir kitų centrinės ar vietos valdžios institucijų teisės aktai, regionų ir savivaldybių įstaigų įsakymai, išleisti remiantis deleguotaisiais įgaliojimais. Tokios nuostatos turi būti priimanos vadovaujantis įstatymu ir jame nustatytais ribojimais bei atsižvelgiant į institucijos kompetenciją.

Kalbant apie **Europos teisę**, ES taikomas Bendrijos teisės viršenybės principas galioja kaip ir kitose valstybėse narėse. Pagal šį principą Europos teisės aktai turi viršenybę, kai yra prieštaravimas tarp Europos teisės ir valstybės narės nacionalinės teisės (įstatymų, nutarimų ir t. t.). Tai taikoma neatsižvelgiant į tai, ar prieštaravimas yra tarp nacionalinės teisės ir Bendrijos pirminės teisės (Sutarčių), ar tarp nacionalinės teisės ir Bendrijos antrinės teisės (reglamentų, direktyvų ir t. t.). Remiantis vyraujančiu teisės aiškinimu netgi aukščiausios nacionalinės teisės aktai nėra išimtis – Europos teisė turi viršenybę net valstybių narių konstitucijų ir konstitucinių įstatymų atžvilgiu.

Tam, kad tarptautinės sutartys, kurios privalomos Čekijai, taptų jos teisės dalimi, Parlamentas turi jas ratifikuoti, jeigu joks konstitucinis įstatymas nereikalauja, kad atitinkama sutartis būtų ratifikuota referendumu. Tarptautinės sutartis ratifikuoja Respublikos Prezidentas. Ratifikuotos sutarties versija čekų k. turi būti paskelbta *Sbírka mezinárodních smluv* (Tarptautinių sutarčių rinkinyje).

Institucinė struktūra

Institucijos, atsakingos už teisės aktų priėmimą

Čekijos įstatymų leidžiamoji valdžia priklauso Parlamentui, kurį sudaro dveji rūmai:

Deputatų rūmai (200 deputatų) ir

Senatas (81 senatorius).

Teisės aktų priėmimo procedūra

Teisės aktų leidybos procesas prasideda nuo iniciatyvos teisės. Teisę siūlyti naujus įstatymus ir galiojančių įstatymų pakeitimus turi atskiri Parlamento nariai ar jų grupės, Senatas, vyriausybė ir regioninės valdžios institucijos. Tik vyriausybė gali siūlyti įstatymus dėl valstybės biudžeto ar dėl valstybės sąskaitų uždarymo; svarstyti tokius įstatymus gali tik Deputatų rūmai. Tačiau vyriausybė gali pareikšti nuomonę dėl bet kurio įstatymo pasiūlymo. Deputatų rūmai pirmiausia svarsto ir, jei reikia, keičia projektą trijų skaitymų metu.

Įstatymas priimamas paprastąja dalyvaujančių deputatų balsų dauguma. Tuomet Deputatų rūmų pirmininkas kuo skubiau teikia patvirtintą projektą Senatui, kuris turi tik 30 dienų jį apspręsti – priešingai nei Deputatų rūmai, kuriuose diskusijos dažnai tęsiasi mėnesius. Iki to laiko, Senatas turi pritarti projektui, jį atmesti arba grąžinti Deputatų rūmams redakciją su pakeitimais. Taip pat jis gali nuspręsti visai nesvarstyti įstatymo. Jeigu Senatas pritaria projektui, nusprendžia jo nesvarstyti ar nepareiškia nuomonės iki termino pabaigos, įstatymas laikomas priimtu ir teikiamas pasirašyti Respublikos Prezidentui. Jeigu Senatas atmets pasiūlymą, Deputatų rūmai dar kartą dėl jo balsuoja. Įstatymas priimamas, jeigu Deputatų rūmai jam pritaria paprastąja balsų dauguma. Jeigu Senatas grąžina pataisytą projektą Deputatų rūmams, žemesnieji rūmai balsuoja dėl redakcijos, kuriai pritarrė Senatas. Įstatymo projektas priimamas

paprastą deputatų balsų daugumą. Jeigu Deputatų rūmai nepritaria pasiūlymui su Senato padarytais pakeitimais, jie dar kartą balsuoja dėl pirminės Senatui pateiktos redakcijos. Įstatymas priimamas paprasta visų deputatų balsų dauguma (t. y. pritarus ne mažiau kaip 101 balsui). Rinkimų įstatymus ir kai kurių kitų rūšių įstatymus turi patvirtinti ir Deputatų rūmai, ir Senatas.

Respublikos Prezidentas gali nuspręsti nepasirašyti patvirtinto pasiūlymo per 15 dienų nuo pateikimo dienos ir gali grąžinti pasiūlymą toliau svarstyti Deputatų rūmams, išdėstęs motyvus. Tai vadinama prezidento veto. Deputatų rūmai gali apeiti prezidento veto paprastą narių daugumą, be jokių pasiūlymo pakeitimų – tokiu atveju įstatymas laikomas priimtu. Kitu atveju įstatymas nepriimamas.

Be Respublikos Prezidento, įstatymus taip pat pasirašo Deputatų rūmų pirmininkas ir Ministras Pirmininkas, tačiau tai tėra formalumas.

Kai Deputatų rūmai paleidžiami, Senatas gali priimti kai kurių sričių teisės aktus, jei reikia nedelsiant imtis veiksmų ir kitu atveju reikėtų priimti įstatymą.

Vyriausybė gali Senatui siūlyti priemones ir Deputatų rūmai turi jas patvirtinti pirmajame posėdyje – priešingu atveju jų galiojimas baigiasi.

Konstituciniams įstatymams teisės aktų leidybos procese yra taikomos išimtys. Tam, kad šie įstatymai būtų priimti, jie turi būti patvirtinti trijų penktadalių visų deputatų dauguma (kvalifikuota dauguma) ir trijų penktadalių dalyvaujančių senatorių dauguma, o ne paprasta (pusės) visų dalyvaujančių Parlamento narių dauguma, kaip įprastų įstatymų atveju. Konstituciniai įstatymai gali būti keičiami arba pildomi tik kitais konstituciniais įstatymais (t. y., kai Deputatų rūmai yra paleisti, konstituciniai įstatymai negali būti keičiami Senato teisės aktais) ir Prezidentas negali jų vetuoti.

Ministerijos, kitos administracinės įstaigos ir regionų savivaldos subjektai gali priimti išsamias įgyvendinimo taisykles (reglamentus ir įsakymus), neviršydami savo kompetencijos.

Teisės aktų galiojimas

Tam, kad teisės aktas įsigaliotų, jis turi būti paskelbtas. Konstituciniai įstatymai, įstatymai ir kiti teisės aktai (vyriausybės nutarimai, ministerijų įsakymai ir pan.) yra skelbiami *Sbírka zákonů* (Teisės aktų rinkinys), kurį leidžia Vidaus reikalų ministerija. Teisės aktas įsigalioja ir tampa Čekijos teisės dalimi tą dieną, kada jis paskelbiamas *Sbírka zákonů*. Rinkinyje taip pat nurodoma data, nuo kurios kiekvienas teisės aktas yra taikomas. Tai data, nuo kurios kiekvienas asmuo privalo laikytis atitinkamo teisės akto. Jeigu nenurodoma vėlesnė data, teisės aktas pradedamas taikyti praėjus 15 dienų nuo paskelbimo. Jei to reikalauja viršesnis viešasis interesas, taikymo pradžios data gali būti paankstinta, tačiau ji negali būti ankstesnė už paskelbimo datą. Taigi teisės akto taikymo pradžios data gali sutapti su jo įsigaliojimo data, tačiau jis niekuomet negali tapti taikytinas anksčiau nei jis įsigalioja. Senato priimami teisės aktai yra skelbiami *Sbírka zákonů* taip pat kaip ir įstatymai; ratifikuotos tarptautinės sutartys skelbiamos *Sbírka mezinárodních smluv* (Tarptautinių sutarčių rinkinys). Regioniniai teisės aktai skelbiami oficialiuose leidiniuose; savivaldybių teisės aktai skelbiami oficialioje tarybos skelbimų lentoje 15 dienų, o vėliau – kaip priimta toje vietovėje.

Jeigu įstatymai ar atskiros jų nuostatos prieštarauja konstitucinei tvarkai arba jei kiti teisės aktai ar atskiros jų nuostatos prieštarauja konstitucinei tvarkai ar įstatymui, Konstitucinis Teismas sprendžia, ar reikėtų juos panaikinti.

Daugiau informacijos rasite Konstitucijos tekste: [Ústava](#).

Teisinių duomenų bazė

Teisinių duomenų bazę valdo ir administruoja Čekijos vidaus reikalų ministerija. Joje kaupiama tokia informacija:

viena Vidaus reikalų ministerijos ([Ministerstvo vnitra](#)) oficialios interneto svetainės dalis skirta teisės aktams ([legislative](#)). Joje pateikiamos Įstatymų rinkinio ([Sbírka zákonů](#)) ir Tarptautinių sutarčių rinkinio ([Sbírka mezinárodních smluv](#)) (oficialiojo leidinio dalis) elektroninės kopijos (PDF). Ši interneto svetainė neturi oficialaus statuso ar teisinės galios. Tik atspausdintas Įstatymų rinkinio tekstas yra autentiškas. Interneto svetainė prieinama viešai, galima atlikti reikiamos informacijos paiešką visame dokumentų tekste, taip pat metaduomenų paiešką;

Čekijos vyriausybės portalo ([Portál veřejné správy České republiky](#)) skirsnyje „Įstatymai“ ([Sekce zákony](#)) pateikiamas visas aktualus įstatymų ir įgyvendinimo teisės aktų tekstas. Interneto svetainė neturi oficialaus statuso ar teisinės galios. Galima atlikti paiešką visame duomenų bazės dokumentų tekste, taip pat pagal dokumento pavadinimą ir numerį;

ISAP informacinėje sistemoje galima prisijungti prie duomenų bazių, naudojamų Tarybos dokumentų koordinavimo funkcijoms paskirstyti, taip pat naudotis *ES oficialiajame leidinyje* paskelbtais teisės aktais. Naudojant šią sistemą taip pat stebimas įgyvendinimo procesas, nacionalinis teisėkūros procesas ir pažeidimo procedūros. Duomenų bazėje pateikiamas nacionalinių pozicijų, darbinio dokumentų, atitikties lentelių ir kitų dokumentų elektroninis archyvas.

Teismų praktika

Čekijoje nėra bendro oficialaus ar privataus rinkinio, kuriame būtų reguliariai skelbiami svarbiausi visų Čekijos teismų sprendimai, t. y. tie Konstitucinio Teismo ir bendrųjų teismų sprendimai, kurie gali būti visiems reikšmingi. Konstitucinio Teismo išvados skelbiamos *Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu* (Konstitucinio Teismo sprendimų ir nutarimų rinkinys), kurį Prahoje leidžia *C. H. Beck*. Kalbant apie bendrųjų teismų sprendimus, reguliariai skelbiamos tik atrinktos aukščiausiųjų teismų, t. y. Aukščiausiojo Teismo ir Vyriausiojo administracinio teismo, išvados. Atrinkti Aukščiausiojo Teismo sprendimai ir nuomonės, kuriomis siekiama apibendrinti žemesniųjų bendrųjų teismų praktiką civilinėse ir baudžiamosiose bylose, spausdinami *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek* (Teismų sprendimų ir nuomonių rinkinys), kurį Prahoje leidžia *LexisNexis*. Atrinkti Vyriausiojo administracinio teismo sprendimai ir nutarimai skelbiami *Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu* (Vyriausiojo administracinio teismo sprendimų rinkinys), kurį Prahoje leidžia *ASPI*. Žemesniųjų bendrųjų teismų praktika nėra reguliariai skelbiama; atrinkti sprendimai kartais skelbiami periodiniuose teisės leidiniuose.

Praktikoje yra naudingos oficialios Konstitucinio Teismo ir abiejų aukščiausiųjų bendrųjų teismų praktikos paieškos sistemos, kuriomis naudojantis galima rasti visus minėtų teismų sprendimus. Minėtos sistemos inicijuoja elektroninę paiešką įvairių žemesniųjų bendrųjų teismų serveriuose ir rodo atrinktą jų praktiką.

[judikatura Ústavního soudu ČR](#) (Konstitucinio Teismo praktika)

[judikatura Nejvyššího soudu ČR](#) (Aukščiausiojo Teismo praktika)

[judikatura Nejvyššího správního soudu](#) (Vyriausiojo administracinio teismo praktika)

Ar duomenų bazė galima naudotis nemokamai?

Duomenų bazė galima naudotis **nemokamai**.

Atrinktos komercinės duomenų bazės:

[ASPI](#)

[LEXDATA](#)

[LEXGALAXY](#)

[SAGIT](#)

[TORI](#)

Paskutinis naujinimas: 16/09/2020

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija nepriima jokios atsakomybės ar teisinių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisykles rasite puslapyje „Teisinė informacija“.